

DIGITALE NIEUWSVOORZIENING: UITDAGING OF WORSTELING?

Verbod op digitaal scannen en produceren

Kees Westerkamp

Vroeger of later moest het ervan komen, een rechtszaak rondom auteursrechten, knipseldiensten en elektronische attendering. De uitspraak kwam dan ook niet als een verrassing. De rechter gaf de uitgevers gelijk: knipseldiensten moeten het digitaal scannen en produceren van knipselkranten staken. Voor een groot aantal bibliotheken en documentatiecentra een probleem. Wat zijn de alternatieven? Of toch maar weer terug naar de papieren knipselkrant?

Het maken van knipselkranten is al enkele jaren onderwerp van diverse rechtszaken. Schending van de auteursrechten en broodroof, roepen de uitgevers. Informatie moet vrij toegankelijk zijn en met de broodroof loopt het zo'n vaart niet, roepen de bibliothecarissen en documentalisten. Voor bibliotheken en informatiecentra is nieuwsvoorziening, vaak in de vorm van een knipselkrant, een van de belangrijkste en meest zichtbare producten.

Wat nu?

Sinds de komst van internet, e-mail en digitalisering heeft het onderwerp een grote vlucht genomen. De markt is er gretig ingesprongen met allerlei nieuwe diensten die de productie van knipselkranten wel erg gemakkelijk maakt. De commerciële knipseldiensten scannen dagelijks kranten en tijdschriften om die ingescande artikelen vervolgens door te verkopen aan bibliotheken en documentatiecentra of hun klanten. Maar er zijn ongetwijfeld ook bibliotheken die zelf artikelen scannen en ze digitaal verspreiden onder interne klanten. De vraag is hoe de bibliotheken en documentatiecentra in de toekomst om moeten gaan met knipselkranten en digitale nieuwsvoorziening. Deze vraag heeft een aantal invalshoeken: het auteursrechtelijke aspect, het aanbod aan knipseldiensten en het gebruik van knipselkranten en digitale nieuwsvoorziening. In dit artikel sta ik stil bij de juridische ontwikkelingen en het aanbod. In een later stadium ga ik nader in op het gebruik van knipselkranten.

Wapengekletter

Na het nodige juridische wapengekletter rondom kopiëren en papieren knipselkranten kwam er in 1995 een hoogtepunt met de uitspraak van de Hoge Raad dat het Nederlands Bibliotheek- en Lectoriumcentrum (NBLC) en de provincie Noord-Brabant het auteursrecht niet schonden met de vervaardiging van hun knipselkranten. Want in het kader van het vrije verkeer van informatie is het overnemen van een artikel uit de pers door een ander persmedium, dus ook een knipselkrant, onder bepaalde voorwaarden toegestaan. Het gevolg was dat er eindelijk duidelijkheid was over de papieren knipselkrant, maar er een hoop vragen overbleven over digitaal scannen, knippen en plakken.

Digitaal knippen

De commerciële knipseldiensten spelen al enkele jaren een belangrijke rol in het digitaal scannen, 'knippen en plakken' en verspreiden van artikelen uit dagbladen, vakbladen en publicatietijdschriften. Hun bestaansrecht lag aanvankelijk, en ligt nog steeds, in het controleren van de plaatsing van persberichten en het attenderen van de media op bepaalde onderwerpen. Dit gebeurt vooral voor public-relationsbureaus, reclamebureaus en de public-relationsafdelingen van kleine en grote ondernemingen. Maar ook de nodige bibliotheken en documentatiecentra hebben de weg naar de knipseldiensten in de

loop van de jaren gevonden. Naast nieuws worden ook advertenties en commercials in kaart gebracht. Hiervoor is in de loop van de jaren een archief opgebouwd vanwaaruit klanten kopieën krijgen van de door hen gewenste advertenties en televisie- en radiocommercials.

Digitalisering

Aanvankelijk kregen de klanten van de knipseldienst het origineel of een kopie van de gevonden berichten in de gedrukte media. Om dit te kunnen bewerkstelligen beschikken de commerciële knipseldiensten over abonnementen op vele kranten en tijdschriften. Met de toenemende mogelijkheden van digitalisering en het groeiende gebruik van e-mailverkeer ontstond in de tweede helft van de jaren negentig het initiatief om vooral kranten niet meer letterlijk te knippen, maar ze digitaal te scannen en het resultaat, de files, in verschillende formaten (zoals PDF) aan hun klanten aan te bieden en dus ook aan bibliotheken en documentatiecentra. Die konden de bestanden vervolgens doormailen aan interne eindgebruikers of ze gebruiken voor plaatsing, op een intranet of opname in een interne databank.

Breed scala

In de loop van de jaren is dit een aardige business geworden. De grote drie (Knipsel Infoservice, Euroclip en Antal Clipping) selecteren dagelijks voor zo'n 5500 klanten uit 1100 nieuwsbronnen artikelen die per post, fax of digitaal worden verspreid. Uit een overzicht van de facts en figures van de knipseldiensten zelf staat: 'Er zijn momenteel enorm veel gedrukte media. Het is zelfs voor grote bedrijven vrijwel onmogelijk om al deze media te volgen. Toch willen bedrijven op de hoogte zijn en blijven over wat er geschreven wordt over hun bedrijf en over ontwikkelingen in hun branche. Er wordt door bedrijven steeds meer aandacht besteed aan communicatie, identiteit, imago en reputatie. Publiciteit is daarvoor een belangrijke informatiebron. De knipseldiensten vormen de enige mogelijkheid om uit een zeer breed scala van media een selectie van publicaties te ontvangen.'

Auteursrecht overschreden

Maar sinds begin september lijkt het voorgaande dus tot het verleden te behoren. In een rechtszaak aangespannen door een aantal dagbladuitgevers (waaronder PCM en Het Financieele Dagblad) en enkele freelancers bepaalde de rechter dat de commerciële knipseldiensten moeten stoppen met het digitaal scannen en verspreiden van krantenartikelen omdat het auteursrecht ermee wordt overschreden. De knipseldiensten hebben aangekondigd in hoger beroep te gaan en zij kunnen tot aan dat hoger beroep nog even op oude voet doorgaan. Toch lijkt het erop dat zowel de knipseldiensten als de bibliotheken en documentatiecentra er niet onderuit komen over te gaan tot betalen voor de artikelen die zij afnemen voor (digitale) nieuwsvoorziening.

'De grootste krantenwijk van Nederland'

Of er tussen de knipseldiensten en de uitgevers zo'n betaalregeling komt, hangt af van de onderhandelingen die plaatsvinden. Maar de vele bibliotheken en documentatieafdelingen kunnen ervan uitgaan dat ze in de jaarbudgetten rekening moeten houden met deze 'onvoorziene' post. Een aantal informatie-specialisten heeft het zekere voor onzekere al genomen en baseert de productie van knipselkranten op juridisch dichtgetimmerde oplossingen. Een van die oplossingen is Jacobs Company uit Almere. Directeur Rob Jacobs: 'We hebben de grootste krantenwijk van Nederland. Ons bedrijf verzorgt in samenwerking met landelijke en regionale dagbladen al een aantal jaren de distributie voor deze bron-

nen. De dagbladen kunnen in hun volledigheid worden ontsloten (afhankelijk van de auteursrechten), maar ook op basis van verschillende soorten technologie zoals taxonomie, indexering en/of classificatie.'

Full-text-artikelen

Diverse bibliotheken en documentatieafdelingen nemen de diensten van Jacobs af. 's Ochtends wordt het nieuws aangeleverd dat die nacht ervoor door een filter is gehaald. Dit filter wordt door de klant zelf opgegeven en kan ook regelmatig worden aangepast. Via een speciaal ontwikkelde website kan de klant inloggen waar het geselecteerde nieuws zichtbaar is. Vervolgens kan de informatiespecialist de niet-relevante artikelen alsnog verwijderen. De overgebleven artikelen worden dan full-text verspreid via e-mail of op het intranet geplaatst. Er bestaan ook mogelijkheden om de eindgebruikers zelf toegang te geven tot hun nieuwsselectie.

Legale afspraken

'Ook wij hebben er veel werk van gemaakt om legale afspraken te maken met uitgevers', zegt Loek Penders van Infolook. 'Door het maken van deze afspraken kunnen wij nieuws leveren uit meer dan duizend bronnen, waaronder kranten, tijdschriften, vakbladen, internetsites en nieuws van gerenommeerde persbureaus. We bieden ook bronnen zoals Marketing Data, FactLANE, Reuters en Factiva. Het enige wat we missen, in tegenstelling tot knipseldiensten, zijn regionale kranten.'

Infolook levert de klant, net als Jacobs Company, een dagelijkse of wekelijkse nieuwsbrief, toegesneden op een profiel. Deze nieuwsbrief wordt gemaakt in de stijl die klant wenst en kan zelfs automatisch verstuurd worden aan een interne mailinglijst of het intranet.

Geheimhouding problematisch

Marketing Data uit Amsterdam levert ook digitaal nieuws. Het bedrijf, opgericht in de jaren zeventig en ontstaan vanuit de reclamesector, is al enkele jaren actief op de markt van de digitale nieuwsvoorziening. Een redactie selecteert dagelijks artikelen uit kranten en vakbladen en vat ze samen, waarna ze worden ontsloten voor de databank. Vanuit die databank worden al sinds de jaren tachtig elektronische nieuwsbrieven vervaardigd. Het auteursrecht speelt in zoverre geen rol dat van ieder artikel een samenvatting wordt gemaakt en het full-textartikel alleen kan worden ingekeken. Een kopie van het artikel wordt vervolgens per post of per fax aangeleverd. Daarnaast houdt Marketing Data zich ook bezig met nieuwsvoorziening via bijvoorbeeld een intranet. De techniek wordt zo geregeld dat gebruikers van een intranet via dat net toegang hebben tot de hele of bepaalde delen van de databank. Ook hier gaat het weer om samenvattingen van de artikelen. In de meeste gevallen draait de databank dan wel buiten het netwerk van de klant. Dat kan voor sommige opdrachten wel eens problematisch zijn in verband met geheimhouding rondom bepaalde informatiezoekopdrachten.

Websites kranten lijken geen alternatief

Veel informatiespecialisten, en zeker ook eindgebruikers, zoeken op het internet alternatieven voor de papieren knipselkrant. Dat lijkt in veel gevallen geen echt alternatief. De meeste kranten stellen maar een zeer beperkt deel van hun archief on line beschikbaar. De Volkskrant en Trouw zijn het meest interessant. Zij bieden een archief van twee jaar, waarbij de meeste artikelen uit de krant on line staan. Er moet wel betaald worden voor de meeste artikelen. Dit bedrag wordt via een on-linebetaalsysteem

verrekenend. De archiefvoorziening van de NRC en het Algemeen Dagblad stelt weinig voor. De Telegraaf biedt een archief dat teruggaat tot 1996, maar de indruk bestaat dat het vooral artikelen zijn die op de website hebben gestaan.

In tegenstelling tot aanbieders zoals Marketing Data, Jacobs Software en Infolook hebben de dagbladen geen directe diensten voor digitale knipselkranten zoals attendering in de ruime zin van het woord. Maar de kranten van uitgever PCM, de Telegraaf en enkele andere media kunnen via FactLANE benaderd worden. Een aardig initiatief lijkt de website www.knipselkrant.nl, maar daar gebeurt niets anders dan het verzamelen en rubriceren van titels van artikelen die op de website van de diverse kranten staan.

Worsteling en uitdaging

Ondanks alle aanbieders en initiatieven zitten er nog veel haken en ogen aan deze moderne dienstverlening. Wie een digitale nieuwsvoorziening rondom kranten wil opzetten kan met de mogelijkheden aardig uit de voeten, alhoewel er flink in de geldbuidel getast moet worden. De vraag is of dit opweegt tegen de kosten die men ermee bespaart wanneer men een papieren knipselkrant zou blijven maken. Bovendien blijven de vakbladen vaak onderbelicht. Natuurlijk zijn er wel aanbieders die vakbladen meenemen, maar er blijven altijd witte vlekken die men zelf moet invullen. De vraag is of men sowieso honderd procent dekking krijgt op het gebied van digitale nieuwsvoorziening. Daarvoor houden te veel uitgevers zich nog te veel afzijdig van het onderwerp. En los van wat de techniek kan en de marktpartijen aanbieden blijft het de vraag of de klanten van bibliotheken en documentatiecentra op dit soort diensten zitten te wachten. Digitale nieuwsvoorziening biedt interessante uitdagingen voor informatiespecialisten. Het zal de komende tijd echter nog wel een worsteling blijven hier een juiste koers in te varen vanwege de blijvende juridische vaagheid, een dreigende extra kostenpost voor bibliotheken en documentatiecentra en het wisselende aanbod op de markt.

Archos magazine 4 (2002)11 (november), p. 6-8

